

*Ба Шурои диссертациони
6D.KOA-029 назди Донишгоҳи
миллии Тоҷикистон (734025,
Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш.
Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 17)*

Такризи

муқарризи расмӣ, доктори илмҳои фалсафа Қаҳҳоров Ғаюр Ғафурович ба диссертатсияи Нодирхонов Гулназар Гулбозхонович дар мавзуи «Ташаккули ҷомеаи иттилоотӣ дар Тоҷикистон ва таъмини амнияти он дар шароити таҳаввулоти глобалии ҷаҳони муосир (таҳлили иҷтимоӣ-фалсафӣ)» барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои фалсафа аз рӯи ихтисоси 09.00.11 - фалсафаи иҷтимоӣ

Мавзӯе, ки ба сифати объекти таҳқиқи илмии диссертатсияи Нодирхонов Г.Г. интихоб карда шудааст, рӯзмарра ва актуалӣ мебошад, чунки субот ва устувории минъбаъдаи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шароити кунунӣ бештар ба рушди ҷомеаи иттилоотӣ ва таъмини амнияти он вобаста аст, ки бевосита метавонад ба рушди тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷомеа таъсиргуздор бошад.

Зеро Тоҷикистон ҳамчун давлати мустақил дар раванди ҷаҳонишавӣ бо вучуди дастовардҳои зиёди моддӣ ва маънавиаш, аз назари рушди технологияҳои иттилоотӣ дар ҳоли таъсирпазир қарор дорад. Муқобилат ва истодагари кишвар дар раванди қабули арзишҳои башарӣ ба омилҳои манфии ҷаҳонишавӣ мушкилиҳои муайянро рӯи қор овардааст. Дар шароити ҷомеаи шаҳрвандӣ, тантанан озодихои сиёсӣ, вусъат ёфтани унсурҳои низоми идораи демократӣ, ки дар ҳамбастагӣ бо рушди илму техника ва афзоишу тараккии технологияҳои иттилоотӣ сурат мегирад, таъмини ҳифзи амнияти иттилоотӣ мураккаб мегардад. Дар чунин шароити ҳассос зарурати пайдо намудани роҳи усулҳои таъмини амнияти иттилоотӣ, ҳифзи фазои иттилоотии ҷомеа аз ҳар гуна таҳдиду хатарҳо, пешгирӣ намудани оқибатҳои манфии зухуроти ифротгароӣ ва тундгароӣ, баланд бардоштани маърифати иттилоотии ҷомеа, бахусус дар онҳо ташаккул додани тафаккури танқидӣ масъалаҳои мебошанд, ки таҳқиқи ҳамачонибаи мавзӯро хеле мубрам гардондааст.

Диссертатсияи Нодирхонов Гулназар дар ин самт қадами устувор буда, дорони аҳаммияти илмию амалӣ мебошад. Довталаби дараҷаи илмӣ зимни истифодаи асарҳои зиёди илмию таҳқиқотии олимони ватанию

хориҷӣ кӯшиш кардааст, ки равишҳои назариявии барои таҳқиқи раванди амнияти иттилоотӣ мавриди таҳлилу барасӣ қарор диҳад.

Интихоби дастгоҳи дурусти методологӣ, аз ҷумла таъҷиб ба методҳои таҳқиқи муқоисавӣ, мантиқию таърихӣ ба муаллиф имкон додааст, ки ташаккули ҷомеаи иттилоотии Тоҷикистон, мушкилот ва таъмини амнияти онро дар шароити таҳаввулоти глобалии ҷаҳони муосир ошкор созад.

Чуноне ки аз мундариҷаи диссертатсия бармеояд, муаллиф таҳлил ва баррасии муайянсозии аҳамият ва арзиши ҷомеаи иттилоотиро дар танзими равандҳои иҷтимоию фарҳангӣ ба сифати мақсади асосии худ интихоб намудааст.

Дар пояи ҳадафи гузошташуда муаллиф кӯшидааст, ки як силсила вазифаҳои ҷиддии таҳқиқотӣ аз қабилӣ рӯшанӣ андохтан ба паҳлуҳои назариявии мафҳуми «амнияти иттилоотӣ», мушаххас намудани нақши беҳатарии иттилоотӣ, технологияҳои иттилоотӣ, асоснок намудани роҳу воситаҳои ҳифзи фазои иттилоотии ҷомеа аз ҳар гуна таҳдиду хатарҳо, баланд бардоштани маърифати иттилоотии ҷомеа ва ғайраро ба анҷом расонад.

Қобили зикр аст, ки доктараби дараҷаи илмӣ ҳеле ҳам хуб аз уҳдаи вазифаҳои дар наздаш гузошта баромадааст, ки онҳоро моҳиятан ба яқинанд гурӯҳ тақсим қардан мумкин аст:

- **Якум**, тавассути баррасию таҳлили диди назари қисме аз олимони соҳа мафҳуми иттилоотро хабар, огоҳӣ аз ягон ҳолат, маълумот дар бораи ягон чиз, на материя ва на энергия, инчунин ҳамчун унсурҳои сегонаи материя-энергия-иттилоот таъриф додааст, ки инсонӣ даврони нав мазмуну мундариҷаи ҳаёт ва фаъолияти маънавию ҷисмонии худро дар таъҷиб ба онҳо ба низом мебарорад. Мазмуну мундариҷаи мафҳуми ҷомеаи иттилоотиро шарҳ дода, муаллиф зикр мекунад, ки ташаккули минбаъдаи ҷомеаи иттилоотии беҳатар, ки ба технологияи иттилоотӣ асоснок шудааст, бо мақсади таъмини мунтазамии мувозинати эволютсияи ҷамъиятӣ дастгирии шароитҳои амнияти иттилоотиро талаб мекунад. Азбаски иттилоот унсурҳои муҳими фаъолияти ҳаётии ҷомеа мебошад, таъмини амнияти иттилоотӣ яке аз қисматҳои таркибии амнияти миллӣ ба шумор рафта, ба ҳифзи он, аз ҷумла ба манфиатҳои миллӣ дар соҳаҳои гуногуни фаъолияти ҳаётии давлат ва ҷомеа таъсир мерасонад. (саҳ 41)

- **Дуюм**, мафҳуми амнияти иттилоотӣ дар адабиёти илмӣ ба маъноҳои гуногун ва ниҳоят васеъ шарҳу тафсир ёфтааст. Муаллифи

диссертатсия қайд мекунад, ки амният вобаста ба пайдоиши таҳдид маънӣ пайдо мекунад. «Таҳдид» бошад хусусияти ҳолати объект аст, ки ҳангоми таъсири дохилӣ ва берунӣ ба он тартиби таъминоти ҳаётини система вайрон мешавад, дар натиҷа, ба речаи муътадили қорбарии он хавфҳо пайдо мешаванд. (саҳ 45-46) Муаллиф дар рисола таъкид доштааст, ки то ҳол доир ба мафҳуми амнияти иттилоотӣ фаҳмиши ягонаи назариявӣ вучуд надорад. Фикр мекунам, ки ин нуқта қобили тавачҷуҳ ва дастгирист.

- **Сеюм**, дар раванди таъмини амнияти миллӣ яке аз намудҳои он амнияти мудофиавӣ ба шумор меравад. Қисмати дигари амнияти миллӣ- ин амнияти иқтисодӣ мебошад. Истехсоли технологияи иттилоотӣ, воситаҳои робитаӣ ва технологияи додани маълумоту маводҳо, пешниҳоди хизматрасонии иттилоотӣ ва истехсоли маҳсулоти иттилоотиро дар бар мегирад. Чунин амал дар Тоҷикистони соҳибистиклол низ бомаром идома дорад. зеро таъмини амнияти иттилоотӣ дар ҷомеаи мо дар рушду нумӯи он нақши муҳимро мебозад, ки бешубҳа, далели хуби оғаҳ будани довталаб аз ҷойдошти мушкилоту мураккабиҳои марҳилаи имрӯзаи рушди ҷомеаи тоҷик мебошад.
- **Чахорум**, дар қарияи ҳалли назариявии мавзӯ, ки аҳамияти баланди маърифатӣ ва амалӣ дорад, довталаби дараҷаи илмӣ як қатор тавсияҳои илман асоснокро барои рафъи мушкилоти мавҷудан соҳа ва фаъолгардонии нақши омилҳое, ки дар боло бурдани маънавиёти ҷомеа таъсири муасир доранд, пешниҳод намудааст.

Қобили ёдоварист, ки пешниҳодҳои муаллиф мушкилоти мавҷудан марҳилаи имрӯзаи ҷомеаро ба хубӣ инъикос менамоянд ва тавсияҳои ӯ ҷиҳати таъмини суботу иҷтимоию иқтисодӣ дар кишвар, баланд бардоштани ҷойгоҳи ҷомеа, тарбияи маънавии насли наврас, эҷод ва роҳандозӣ кардани қонуну қоидаҳо ва санадҳои меъёрию ҳуқуқии рушди маънавии ҳаёти ҷомеа саҳми арзишманди муаллиф дар фалсафаи иҷтимоӣ мебошад.

Хулоса оид ба масъалаи таҷаккули ҷомеаи иттилоотӣ дар Тоҷикистон ва таъмини амнияти он дар шароити таҳаввулоти глобалии ҷаҳони муосир ва тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот метавонад дар фазои мусоиди иттилоотӣ бунёд ва равишҳои рушди устувори ҷомеаи тоҷик муайян карда шаванд.

Диссертатсия аз муқаддима, ду бобу шаш зербоб ва хулосаю рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат аст. Дар муқаддима мубраммияти мавзӯ, сатҳи омӯзиши масъала, ҳадаф ва вазифаҳо, объекту мавзӯ, асосҳои

назариявию методологӣ, ахамияти назариявию амалии таҳқиқот ва нуктаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшаванда, дар боби якум масъалаҳои назариявию методологии назарияи масоили ҷомеаи иттилоотӣ ва таъмини амнияти он дар илмҳои ҷомеашиносӣ ва дар боби дуюм хусусиятҳои ташаккули ҷомеаи иттилоотӣ дар Тоҷикистони муосир, сабабҳои мушкилоту мураккабҳои дар ин ҷода ҷойдошта ва роҳу воситаҳои ҳаллу фасли онҳо мавриди таҳқиқ ва хулосабарорӣ қарор гирифтаанд.

Мазмуну муҳтавои диссертатсия бо мундариҷаи он мувофиқати комил дорад ва мантиқан ба ҳам алоқаманд буда, бобу зербобҳо аз ҷиҳати илмию услубӣ якдигаро пурра менамоянд. Довталаб масъалаҳои ба миёнгузоштаро пайдарҳам баррасӣ намуда, дар ин асос хулосаҳои дуруст баровардааст. Чунин муносибат ба мавзӯи таҳқиқот аз босалоҳиятии вай гувоҳӣ медиҳад.

Диссертатсия, бешубҳа, таҳқиқоти мустакил ва баанҷомрасидаи илмӣ буда, дар сатҳи хуби идеявию назариявӣ навишта шудааст. Дар диссертатсия як қатор нуктаҳо ва тавсияву хулосаҳои ҷойдоранд, ки онҳоро ҳамчун саҳми шахсии муаллиф дар рушди назарияи арзишҳои маънавӣ арзёбӣ қардан мумкин аст. Андешаҳои муаллиф бо сарчашмаю таҳқиқотҳои илмӣ, таҳлил ва хулосабориҳо асос ёфтааст. Автореферат ва мақолаҳои интишорнамудаи довталаби дараҷаи илмӣ мазмуну мундариҷаи диссертатсияро ба пуррагӣ инъикос менамоянд.

Ҳамзамон бояд таъкид кард, ки бо вучуди сифатҳои мусбӣ, ки онди онҳо суҳан рафт, диссертатсия аз як қатор камбудихо ороӣ нест:

1. Дар зербоби 1-уми боби аввал иқтибос аз муҳаққиқон Р.Ф. Абдеев ва И.С. Мелюхин зиёд оварда шуда, муҳаққиқони дигар аз назар дур монданд (саҳ 29-31). Агар, муаллифи диссертатсия масъаларо аз нуктаи назари муҳаққиқони гуногун баррасӣ мекард хубтар буд.
2. Дар рисола як зумра ҷумла ва ибораҳои вучуддоранд, ки боиси душворфаҳм ҳастанд. Аз ҷумла: “Ҷалбшавии инсон ба оламе, ки технологияҳо офариданд, омили ба рушди он зидбуду-неолудизм ё киберлудизмро ба вучуд овард саҳ 18”. “Танҳо зарурати ҳифзкунандагии иттилоот ва инфрасохтори дастгирикунандаи онро, ки ба ширкаткунандагони раванди иттилоот аз таъсири ногаҳонӣ ё банақшагирифташуда мерасонанд, инъикос менамоянд” (саҳ. 48), “Нопуррагии этикӣ” (саҳ. 35), “Ба воситаи муайянкунии рефлексорӣ” (саҳ.62), “Методҳои манипулятивӣ, идоракунии латентӣ (пинҳонӣ)” (саҳ.75), “Тибқи консепсияи синергетикӣ мафҳуми худташаккулёбӣ ва

сифати сохтори диссипативӣ пешниҳод карда шудааст, ки дар зери таъсири муҳити беруна мемонад” (саҳ.81) ва ғайраҳо.

3. Дар диссертатсия хатогҳои имлоиву техникӣ ва мантикӣ ба назар мерасанд (саҳ 18, 37, 73, 81, 90,104,147).

Таъкид кардан ба маврид аст, ки камбудҳои мазкур аҳамияти назариявӣю амалии диссертатсияи ба химоя пешниҳодшударо кам намекунад. Зеро ки довталаби дараҷаи илмӣ ба он мақсаде, ки дар қорн таҳқиқоти худ гузоштааст, ноил шудааст.

Ҳамин тариқ, диссертатсияи Нодирхонов Гулназар Гулбозхонович дар мавзуи «Ташаккули ҷомеаи иттилоотӣ дар Тоҷикистон ва таъмини амнияти он дар шароити таҳаввулоти глобалии ҷаҳони муосир (таҳлили иҷтимоӣ-фалсафӣ)», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои фалсафа аз рӯи ихтисоси 09.00.11 - фалсафаи иҷтимоӣ пешниҳод шудааст, ба талаботи пешниҳоднамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нисбат ба диссертатсияҳои номзадӣ ва бандҳои 31-33 Низомномаи тартиб додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.07. 2021, №267 тасдиқ шудааст, мувофиқат мекунад ва муаллифи он сазовори дараҷаи илми номзоди илмҳои фалсафа аз рӯи ихтисоси 09.00.11 -фалсафаи иҷтимоӣ мебошад.

Муқарризи расмӣ:

доктори илмҳои фалсафа, сарҳодими илмии Шуъбаи
социологияи Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва
ҳуқуқи ба номи академик А. Баҳовддинови Академияи
миллии илмҳои Тоҷикистон

Қаҳҳоров Ғ.Ғ.

Имзои доктори илмҳои фалсафа
Қаҳҳоров Ғ.Ғ.-ро тасдиқ менамоям.

Нозири калони шуъбаи кадрои ИФСХ
ба номи А. Баҳоваддинови АМИТ

Шозедов Х.Н.